

УДК 330.36:330.341:330.342:338.22.021.1

Кулик В.В.

кандидат економічних наук, докторант
Київського національного університету імені Тараса Шевченка**ЗАОЩАДЖЕННЯ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ФАКТОР
СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ****SAVINGS AS A DEFINITIVE FACTOR
OF SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT****АНОТАЦІЯ**

У статті розглядається динаміка макроекономічних пропорцій відтворення заощаджень та інвестицій в структурі валового внутрішнього продукту (ВВП) низки держав Європи, Азії, Америки як головний результат їх економічної політики. Обґрунтовано необхідність цілеспрямованої підтримки достатнього рівня національних заощаджень для забезпечення сталості соціально-економічного відтворення та підтримки внутрішнього інвестиційного попиту. Для виявлення особливостей розвитку національної економіки запропоновано проводити міжнародні порівняння заощаджень, інвестицій та споживання основного капіталу щодо ВВП з наголосом на їхніх часово-просторових характеристиках. Для цього слід застосовувати балансову модель, що описує внутрішні і зовнішні характеристики національної економіки.

Ключові слова: національна економіка, макроекономічні пропорції, національне рахівництво, заощадження, інвестиції, споживання основного капіталу, ВВП, міжнародні порівняння, сталий економічний розвиток.

АННОТАЦИЯ

В статье рассматривается динамика макроэкономических пропорций воспроизводства сбережений и инвестиций в структуре валового внутреннего продукта (ВВП) ряда государств Европы, Азии, Америки как главный результат их экономической политики. Обоснована необходимость целенаправленной поддержки достаточного уровня национальных сбережений для обеспечения устойчивости социально-экономического воспроизводства и поддержки внутреннего инвестиционного спроса. Для определения особенностей развития национальной экономики предложено проводить международные сравнения сбережений, инвестиций и потребления основного капитала к ВВП с акцентом на их временно-пространственных характеристиках. Для этого необходимо использовать балансовую модель, описывающую внутренние и внешние характеристики национальной экономики.

Ключевые слова: национальная экономика, макроэкономические пропорции, национальное счетоводство, сбережения, инвестиции, потребление основного капитала, ВВП, международные сравнения, устойчивое экономическое развитие.

ANNOTATION

The dynamics of macroeconomic proportions saving and investment at the structure gross domestic product (GDP) reproduction in a chain of nations of Europe, Asia, America is considered as a basic result of their economic policy. The need of targeted assistance for keeping macroeconomic proportions to provide stability of social-economic reproduction and growth of competitiveness of national economy is substantiated. The carrying out international comparisons of structural GDP indicators with emphasis on their temporal-spatial characteristics is suggested. For this purpose it is necessary to use a balance model describing internal and external descriptions of national economy.

Keywords: national economy, macroeconomic proportions, national accounting, saving, investment, consumption of fixed capital, GDP, international comparisons, sustainable economic development.

Постановка проблеми. Важливими умовами розвиненості суспільства є створення основи його вільного і поступального розвитку, сформування умов для відтворення наявного потенціалу та появи нових точок росту, забезпечення зрозумілості економічної політики і захищеності прав інвесторів тощо. Крім того, ефективність економічної моделі як моделі суспільного устрою можна звести до аналізу й цілеспрямованої підтримки базових макроекономічних пропорцій утворюваних доходів, зокрема ВВП як створеного кінцевого продукту в суспільстві та підтримуваних національних заощаджень, які закладають основу внутрішніх інвестицій й подальшого економічного розвитку.

Надзвичайно важливим є усвідомлення суспільством цієї простої моделі й поширення її на всі інші більш складні моделі суспільного відтворення.

У зв'язку з цим доцільно розглянути розвиток економічних систем в контексті відтворення заощаджень, здійснюючи міжнародні порівняння.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Національні заощадження, норма заощаджень, заощадження в багатих та бідних країнах, провідна роль заощаджень в питаннях росту капіталомісткості економіки і більш високого рівня виробництва тощо розглядається в класичних книгах з макроекономіки [1; 2]. Місце й роль заощаджень в системі економічного кругообігу, в підтримці економічної кон'юнктури й економічного зростання в рамках спрощеної моделі національних рахунків розглянуті в роботі [3]. Макроекономічна статистика, зокрема валових і чистих заощаджень, валового і чистого внутрішнього продукту, відповідно до методологічних положень системи національних рахунків, представлена у щорічних міжнародних статистичних звітах [4].

Питання загальноекономічного управління ринковою економікою, а також зв'язок окремих господарсько-політичних питань з частинами одного великого питання про те, як сформувати достатньо ефективний економічний порядок та відповідні йому правила гри, розглянуті в роботі [5]. Визначальна роль заощаджень в зростанні життєвого рівня та економічного потенціалу повоєнної Німеччини була важливим фактором тривалого і динамічного її відновлення [6].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Макроекономічна розбалансованість в Україні, перш за все заощаджень в структурі ВВП, негативно впливає на відтворювальні процеси. Водночас забезпечення умов економічного росту потребує дослідження базових макроекономічних пропорцій низки країн, економічна політика яких може слугувати взірцем для України. Тому доцільно дослідити деякі макроекономічні пропорції низки країн і визначити рушійні сили їх розвитку.

Мета статті полягає в дослідженні основних аспектів соціально-економічної динаміки України та низки країн, перш за все заощаджень й інвестицій в структурі ВВП, для визначення особливостей їх відтворення та порівняльних переваг, вироблення пропозицій поліпшення структури заощаджень в Україні в контексті інтеграції до світової економічної системи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Подолання сучасної невизначеності відтворення полягає у формуванні майбутньої структури економіки, сприятливої для економічного росту.

У зв'язку з цим доцільно розглянути визначальні фактори, які впливають на економічне зростання. Для початкового оцінювання росту економіки тієї чи іншої країни використовуються прості моделі, що враховують лише один обмежуючий фактор – накопичення капіталу [7, с. 34]. Економічні успіхи багатьох країн свідчать про те, що процес відновлення і подальшого динамічного росту ґрунтувався на випереджальному зростанні внутрішніх заощаджень й подальшій підтримці їх на досить високому рівні. Підтвердженнями цього було швидке відновлення повоєнної Німеччини, становлення економіки Сінгапуру та зорієнтованість її на випереджальне фінансування інновацій і виробничої сфери, успішний розвиток Південної Кореї завдяки випереджальному роз-

витку промисловості й сфери новітніх технологій тощо.

Тому доцільно розглянути формування показників заощаджень для низки країн, чий досвід може бути корисним для України. Адже саме вони закладають основу економічного росту та формують ризики, пов'язані з відтворенням [8].

Швидке економічне зростання в повоєнній Німеччині і Японії пояснюється передбаченнями моделі Солоу щодо країн, в яких війна різко скоротила обсяги капіталу [1, с. 155], тобто інвестуванням, що забезпечує більші обсяги нового капіталу порівняно з його вибуттям. Крім того, Німеччина і Японія вирізняються більш високим рівнем заощаджень, ніж США, тому рухаються до іншої точки стійкості [1, с. 155].

Економічна політика в повоєнній Німеччині надавала великого значення накопиченню та використанню заощаджень, які залежать від «впевнено спокійного стану громадян та позитивної оцінки майбутнього» [6].

Для кращого розуміння відмінностей між країнами доцільно розглянути вплив відмінностей норм заощаджень на економічне зростання.

Для цього слід розглянути найпростішу модель національних рахунків [3, с. 85–90], виділивши в ній базові сектори економіки (підприємства, домашні господарства та банки), яким відповідають взаємопов'язані процеси відтворення, такі як виробництво і утворення доходу, розподіл і використання доходу та капіталовкладення (рис. 1). Кожному з цих процесів відповідає певний рахунок, критеріями ефективності якого є його валові і чисті доходи (Y, S, I, Y', S', I'), а також показник споживання основного капіталу, або обсягу заміщуваного капіталу (K). Такий підхід дає змогу сконцентрувати увагу на внутрішньому середовищі досліджуваного об'єкта (в цьому випадку – на

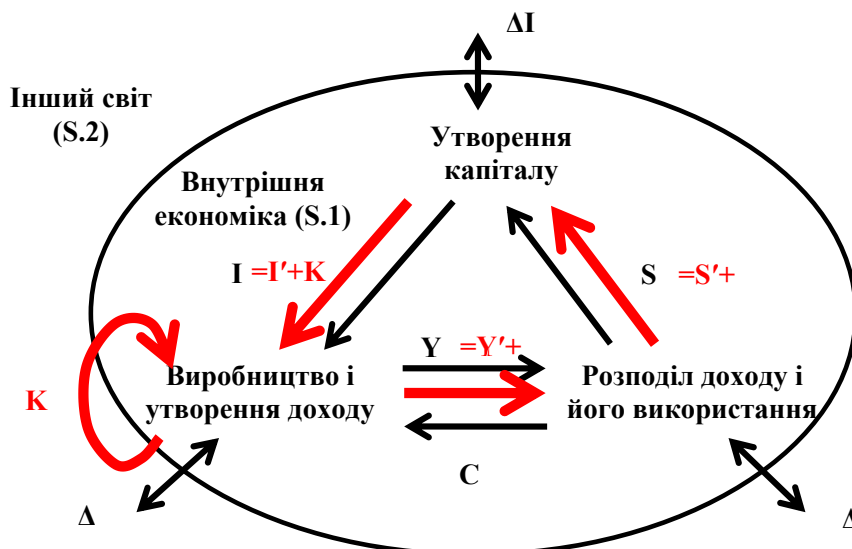

Рис. 1. Економічний кругообіг з виділенням валових і чистих доходів, валових і чистих інвестицій в рамках річного циклу відтворення

національній економіці), кругообігу в ньому валових і чистих доходів, формуванні обсягів заміщеного капіталу та чистих інвестицій, що в кінцевому результаті формують умови економічного зростання (рис. 1). Зовнішнє середовище, зокрема показники дохідності зовнішньоекономічної діяльності, слугує ще одним джерелом верифікації моделі та покращення її якісних характеристик:

$$\Delta Y + \Delta S + \Delta I = 0,$$

де ΔY , ΔS , ΔI – зовнішньоекономічні потоки доходів, пов'язані з виробництвом та утворенням кінцевого продукту, розподілом і використанням кінцевого продукту та утворенням капіталу.

В цій моделі важливо, щоб уже на етапі виробництва і утворення доходу забезпечувалося достатнє і вчасне заміщення використаних в процесі виробництва ресурсів (капіталу). Це головна організаційна інновація, що забезпечує стабілізацію системи – оновлення основних виробничих фондів й підвищення їх

ефективності, а отже, збільшення обсягів виробленого кінцевого продукту в майбутньому.

Для країн з перехідною економікою вона пов'язана з формуванням ринку землі, захищеністю приватної власності й інвестицій, боротьбою з корупцією, справедливою судовою системою тощо, тобто створенням умов для накопичення капіталу й інвестування.

Приведена графічна модель кругообігу (рис. 1) включає балансові рівняння, що визначають джерела формування ВВП за категоріями кінцевих витрат (1), а також напрями його використання, тобто ВВП за категоріями доходу (2), у формі споживчих витрат отримувачів доходів; похідне рівняння, що визначає рівність заощаджень і інвестицій (3).

$Y = C + I = C + I' + K$ – етап виробництва і утворення доходу; (1)

$Y = C + S = C + S' + K$ – етап розподілу доходу і його використання; (2)

$I = S \Rightarrow I' + K = S' + K$ – етап утворення капіталу. (3)

Таблиця 1

Валові заощадження в структурі ВВП, %, ВВП = 100%

Країна	2004 рік	2005 рік	2006 рік	2007 рік	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік
Україна	31,8	25,7	23,3	24,6	20,8	16,6	18,3	16,0	13,6	10,0	11,6	16,8
Гонконг	32,3	32,9	35,0	34,4	36,0	31,7	30,9	29,7	26,8	25,5	25,1	24,8
Китай	45,4	45,7	48,1	50,4	51,8	50,4	51,5	49,5	48,9	47,9	48,3	
Південна Корея	35,2	33,4	32,6	33,0	32,8	32,7	34,8	34,7	34,4	34,5	34,5	35,4
Сінгапур	41,1	43,2	47,3	49,1	44,9	44,5	51,5	49,7	47,7	48,0	46,3	46,0
Таїланд	28,1	27,6	29,8	31,6	29,9	29,0	29,4	31,7	29,6	27,5	27,5	
Філіппіни	40,0	42,7	42,6	43,1	43,8	48,9	39,5	37,2	36,0	37,8	38,5	36,7
Японія	25,6	25,8	26,4	27,5	25,9	22,2	23,2	22,3	22,0	21,9	22,5	
Німеччина	23,6	23,4	25,5	27,6	26,4	23,9	25,4	27,3	26,4	26,0	27,1	
Швейцарія	35,3	38,4	39,4	34,7	28,0	34,4	39,2	35,0	35,2	34,6		
Австрія	26,0	25,4	26,7	28,1	28,6	24,7	25,8	26,1	25,7	25,5	24,6	
Бельгія	27,0	27,0	27,6	28,5	27,1	22,6	26,3	24,1	24,6	23,1	23,8	
Нідерланди	28,7	28,2	30,5	30,8	27,6	27,2	28,1	29,4	29,3	29,0	28,7	
Франція	22,3	22,0	22,6	23,0	22,7	19,7	20,2	21,0	19,7	19,7	19,9	
Ірландія	25,4	25,8	26,6	23,2	18,2	14,7	17,0	17,2	18,1	21,5	23,8	
Італія	20,6	20,2	20,3	20,7	18,9	17,5	17,1	17,4	17,4	17,8	18,2	19,0
Польща	14,4	16,5	17,7	18,3	17,9	16,9	16,5	17,7	17,7	18,5	19,0	
Румунія	15,9	14,5	16,6	18,2	18,9	22,4	21,8	23,9	23,1	24,9	25,4	25,1
Словаччина	20,7	21,2	20,6	22,9	22,2	17,8	19,3	19,6	21,2	21,7	20,2	
Естонія	21,8	23,8	24,2	24,1	22,4	23,1	23,2	26,6	27,7	28,0	27,6	25,9
Латвія	20,2	22,8	17,9	20,5	22,5	30,0	21,5	22,1	22,6	22,0	21,5	20,8
Литва	15,5	17,2	16,8	17,4	15,0	14,7	17,9	18,1	18,3	20,6	22,2	
Данія	25,4	26,4	27,6	26,8	26,8	22,2	24,1	25,2	25,3	26,6	27,6	
Норвегія	34,0	38,8	40,3	39,5	41,7	35,4	36,3	38,2	39,0	38,2	40,2	37,3
Фінляндія	28,8	28,0	28,4	29,6	27,8	23,2	23,1	22,0	20,6	19,5	19,6	
Швеція	28,3	29,1	31,4	33,6	33,1	27,6	29,6	29,9	29,1	28,0	28,0	29,4
Російська Федерація	30,8	31,2	31,4	31,4	30,2	21,1	26,4	28,0	26,2	22,3		
США	17,5	17,9	19,1	17,3	15,4	14,3	15,1	15,7	17,7	18,2	18,8	
Великобританія	16,5	17,2	16,5	16,7	14,4	12,2	13,6	14,5	13,0	12,4	12,4	12,6
Австралія	21,0	21,9	21,8	22,5	24,5	22,6	24,0	25,0	24,5	23,9	23,1	
Канада	22,3	22,0	22,6	23,0	22,7	19,7	20,2	21,0	19,7	19,7	19,9	
Ізраїль	21,4	23,9	25,0	24,1	21,2	21,9	21,7	22,8	22,6	23,1	23,6	24,1

Джерело: розраховано на основі даних [4]

Додатковим джерелом інформації про процеси відтворення та якісний стан економічної системи є інформація про чисті доходи:

$$Y' = Y - K; \quad (4)$$

$$S' = S - K; \quad (5)$$

$$I' = I - K. \quad (6)$$

Проте в конкретних економічних системах збалансування моделі (1–3) досягається шляхом введення зовнішньоекономічних доходів [9], які мають економічну інтерпретацію (наприклад, чистий експорт).

Розглянемо деякі основні співвідношення для аналізу процесів відтворення:

– валові заощадження в структурі ВВП ($S / Y \cdot 100\%$);

– чисті заощадження в структурі ВВП ($S' / Y \cdot 100\%$);

– споживання основного капіталу в структурі ВВП ($K / Y \cdot 100\%$);

– валові заощадження, за винятком інвестицій в структурі ВВП ($(S-I) / Y \cdot 100\%$).

Відповідна динаміка макроекономічних порцій приведена в табл. 1–4.

Попередній аналіз свідчить про те, що кожна із досліджуваних економік має свої унікальні особливості відтворення, які є результатом їх довгострокової економічної стратегії.

Країни Південно-Східної Азії вирізняються високим рівнем заощаджень, певною сталістю їх частки в структурі ВВП. Економічна криза 2008 року змусила переглянути стратегії відтворення: одні країни зменшили частку заощаджень (Гонконг), а інші – суттєво збільшили (Сінгапур). Важлива особливість цих країн полягає у тому, що заощадження цілком покривають інвестиційні потреби й дають можливість здійснювати закордонне інвестування.

Структурний аналіз заощаджень слід проводити й по інших групах країн і країнам, проводячи міжнародні порівняння, визначаючи особливості відтворення. Високим рівнем заощаджень вирізняється низка європейських країн (скандинавські країни, Швейцарія, Нідер-

Таблиця 2

Чисті заощадження в структурі ВВП, %, ВВП = 100%

Країна	2004 рік	2005 рік	2006 рік	2007 рік	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік
Україна	18,3	14,2	12,6	14,5	11,6	4,9	7,6	6,3	0,8	-3,2	-0,8	4,4
Гонконг												
Китай												
Південна Корея	18,0	16,1	15,3	15,9	14,5	13,5	16,5	15,7	15,0	15,0	14,9	15,8
Сінгапур	26,0	28,9	33,6	36,2	30,9	29,9	38,5	36,9	34,7	34,8	32,6	31,8
Таїланд	13,4	12,7	15,2	17,4	14,8	13,6	14,7	16,3	13,7	11,3	10,5	
Філіппіни						37,9	28,5	26,8	26,1	27,8	28,6	27,7
Японія	5,6	5,7	5,9	6,8	4,2	-0,5	1,7	0,8	0,8	0,6	1,2	
Німеччина	6,6	6,4	8,7	10,8	9,2	5,6	7,5	9,7	8,6	8,1	9,3	
Швейцарія	14,0	17,4	19,0	14,5	7,6	13,0	18,4	14,3	14,5	13,7		
Австрія	9,2	8,6	10,1	11,7	11,9	7,1	8,3	8,7	8,1	7,8	6,6	
Бельгія	9,7	9,4	9,6	10,5	8,4	3,2	7,0	4,7	4,9	3,4	4,1	
Нідерланди	12,4	11,9	14,5	15,1	11,7	10,3	11,1	12,7	12,6	12,3	12,2	
Франція	6,4	5,9	6,1	6,5	5,6	1,9	2,4	3,1	1,7	1,6	1,8	
Ірландія	12,6	11,9	11,6	8,8	3,9	-0,1	1,8	2,5	2,5	5,6	8,3	
Італія	5,4	4,6	4,7	5,0	2,7	0,3	-0,4	-0,3	-0,9	-0,6	-0,1	1,0
Польща	0,5	2,9	4,3	5,6	5,7	5,2	5,2	6,9	6,7	7,1	7,6	
Румунія	-3,6	-4,2	-0,9	2,0	3,1	4,5	3,9	5,1	4,6	6,4		
Словаччина	-0,3	0,6	1,2	4,8	4,1	-2,4	-0,5	-0,5	1,0	1,0	-0,8	
Естонія	8,7	11,0	11,4	11,2	8,4	6,3	6,9	11,8	12,9	12,7	12,1	9,9
Латвія	-2,5	0,9	-4,9	-1,1	0,3	6,4	-3,8	-2,4	-2,3	-2,3	-2,1	-2,1
Литва	2,7	4,9	4,7	5,7	2,9	0,0	3,5	4,8	5,1	7,3	8,7	
Данія	8,0	9,4	11,0	9,6	8,5	4,0	6,5	7,6	7,9	9,2	10,5	
Норвегія	19,4	25,0	26,9	25,4	27,6	19,1	20,3	22,6	23,5	22,5	23,9	19,8
Фінляндія	11,5	10,3	10,8	12,2	9,9	3,7	4,2	3,5	1,4	0,3	0,5	
Швеція	12,8	13,4	16,0	18,2	16,9	10,1	12,9	13,4	12,3	11,2	11,3	12,9
Російська Федерація	24,4	25,2	26,3	26,5	25,3	15,4	21,2	19,7	17,3	12,7		
США	2,6	2,7	3,7	1,6	-0,6	-2,1	-0,8	-0,1	2,0	2,4	3,0	
Великобританія	2,2	3,1	2,1	2,4	0,9	-1,7	0,2	1,2	-0,4	-0,9	-0,9	-0,4
Австралія	5,1	6,0	5,8	6,6	8,6	6,4	8,5	9,7	8,7	7,7	6,1	
Канада	6,4	5,9	6,1	6,5	5,6	1,9	2,4	3,1	1,7	1,6	1,8	
Ізраїль	6,1	8,4	10,0	9,3	6,8	7,5	8,1	9,5	9,1	9,9	10,3	10,7

Джерело: розраховано на основі даних [4]

Таблиця 3

Споживання основного капіталу в структурі ВВП, %, (ВВП = 100%)

Країна	2004 рік	2005 рік	2006 рік	2007 рік	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік
Україна	13,5	11,4	10,7	10,1	9,3	11,7	10,7	9,7	12,8	13,2	12,4	12,4
Гонконг												
Китай												
Південна Корея	17,2	17,3	17,3	17,1	18,4	19,3	18,3	18,9	19,4	19,5	19,6	19,6
Сінгапур	15,1	14,4	13,7	12,9	14,0	14,6	13,0	12,8	13,0	13,2	13,7	14,1
Таїланд	14,7	14,9	14,6	14,2	15,1	15,4	14,7	15,4	15,9	16,2	17,0	
Філіппіни						11,0	11,0	10,4	10,0	10,0	9,9	9,0
Японія	20,0	20,1	20,5	20,7	21,7	22,7	21,5	21,6	21,2	21,3	21,3	
Німеччина	17,0	17,1	16,8	16,8	17,2	18,3	17,8	17,6	17,9	17,9	17,8	
Швейцарія	21,3	21,0	20,5	20,2	20,4	21,4	20,8	20,7	20,7	20,9		
Австрія	16,9	16,8	16,6	16,4	16,7	17,6	17,5	17,3	17,6	17,8	17,9	
Бельгія	17,3	17,6	18,0	18,0	18,7	19,4	19,3	19,4	19,7	19,7	19,7	
Нідерланди	16,4	16,3	15,9	15,7	15,8	16,9	16,9	16,7	16,7	16,8	16,6	
Франція	15,9	16,1	16,4	16,5	17,1	17,8	17,7	17,8	18,0	18,1	18,1	
Ірландія	12,8	13,9	15,0	14,4	14,3	14,8	15,2	14,7	15,6	15,8	15,5	
Італія	15,3	15,5	15,6	15,7	16,2	17,2	17,5	17,7	18,3	18,4	18,2	17,9
Польща	13,8	13,6	13,4	12,7	12,2	11,7	11,3	10,8	11,0	11,4	11,4	
Румунія	19,5	18,7	17,4	16,2	15,8	17,9	17,9	18,8	18,5	18,5		
Словаччина	21,0	20,7	19,4	18,1	18,1	20,1	19,8	20,0	20,2	20,6	20,9	
Естонія	13,1	12,9	12,8	12,9	14,0	16,8	16,2	14,8	14,7	15,3	15,5	16,0
Латвія	22,7	21,9	22,8	21,6	22,1	23,6	25,3	24,5	25,0	24,3	23,6	22,8
Литва	12,8	12,3	12,1	11,7	12,1	14,8	14,4	13,3	13,2	13,3	13,5	
Данія	17,3	16,9	16,7	17,2	18,2	18,2	17,7	17,6	17,5	17,4	17,1	
Норвегія	14,6	13,8	13,5	14,1	14,1	16,3	15,9	15,6	15,5	15,7	16,3	17,4
Фінляндія	17,3	17,6	17,6	17,4	17,9	19,6	18,9	18,6	19,2	19,2	19,1	
Швеція	15,5	15,6	15,4	15,4	16,1	17,6	16,7	16,4	16,8	16,7	16,7	16,5
Російська Федерація	6,4	6,0	5,1	4,9	4,8	5,7	5,1	8,3	8,9	9,6		
США	14,9	15,1	15,4	15,6	16,1	16,4	15,9	15,8	15,7	15,8	15,8	
Великобританія	14,3	14,1	14,3	14,2	13,5	13,9	13,4	13,3	13,3	13,3	13,3	13,0
Австралія	15,9	15,9	16,0	15,9	15,9	16,2	15,6	15,4	15,8	16,3	16,9	
Канада	15,9	16,1	16,4	16,5	17,1	17,8	17,7	17,8	18,0	18,1	18,1	
Ізраїль	15,3	15,5	15,0	14,8	14,4	14,4	13,6	13,3	13,6	13,1	13,3	13,4

Джерело: розраховано на основі даних [4]

ланди, Німеччина), відносно низьким рівнем виділяються США й Великобританія. Румунія вже тривалий час демонструє поступове збільшення заощаджень.

Чисті заощадження є кінцевим результатом діяльності економічної системи. Вони характеризують здатність генерувати дохід та здійснювати інвестування нових проектів за рахунок внутрішніх резервів. Динаміка цих показників свідчить як про економічний потенціал окремих країн, так і про тісну інтеграцію світової фінансової системи, що може суттєво його обмежувати.

Криза 2008 року показала вразливість багатьох країн. Це змусило змінювати стратегію щодо чистих заощаджень від підтримки на досить низькому рівні до активного нарощування.

Споживання основного капіталу свідчить про те, як на етапі виробництва і утворення доходу здійснюється відновлення основних виробничих фондів.

Як бачимо, різні країни дотримуються різних стратегій. Низка країн значну частку ВВП

спрямовує на відновлення й розвиток виробничого потенціалу, що пов'язано з необхідністю підтримки його в належному стані. Особливо це стосується країн, які мають розвинену і старіючу інфраструктуру або активно її розбудовують. Російська Федерація за високих заощаджень виділяється порівняно досить низьким їх рівнем, що потребує додаткових досліджень.

Валові заощадження, за винятком інвестицій, характеризують спроможність країн за рахунок власних ресурсів покривати свої інвестиційні потреби. Динаміка цих показників як свідчить про внутрішній потенціал економічних систем, так і є першою ознакою наступаючої кризи. Прикладом цього є Україна, коли з 2004 року почали знижуватися заощадження, а чи не найголовнішим джерелом почали вважатися зарубіжні інвестиції. Глибокий економічний спад в 2008 році був наслідком недалекогоглядної політики заощаджень та орієнтування на залучення фінансових ресурсів із-за кордону.

Таблиця 4

Валові заощадження, за винятком інвестицій в структурі ВВП, %

Країна	2004 рік	2005 рік	2006 рік	2007 рік	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік
Україна	10,6	3,1	-1,4	-3,6	-7,1	-0,4	-0,2	-4,7	-6,0	-6,4	-1,8	0,9
Гонконг	9,9	11,9	12,7	13,0	15,0	9,9	7,0	5,6	1,6	1,5	1,3	3,1
Китай	3,0	4,8	7,7	9,5	9,1	4,6	4,5	2,5	2,4	1,3	2,1	
Південна Корея	3,1	1,2	-0,1	0,4	-0,2	4,3	2,8	1,7	3,4	5,4	5,2	6,9
Сінгапур	18,0	21,9	25,0	26,0	14,4	16,8	23,7	22,7	17,9	17,6	17,4	19,7
Таїланд	2,4	-2,8	2,8	6,1	1,7	8,3	4,0	4,9	1,5	0,0	3,4	
Філіппіни	18,4	21,1	24,6	25,8	24,6	32,3	18,9	16,8	17,8	17,8	18,0	16,1
Японія	3,0	3,4	3,7	4,6	2,9	2,5	3,4	2,2	1,1	0,7	0,6	
Німеччина	4,5	4,6	5,8	6,8	5,6	5,9	5,7	6,2	7,2	6,7	7,8	
Швейцарія	13,8	14,3	14,4	10,6	2,6	8,0	15,2	8,2	11,0	12,0		
Австрія	1,8	1,8	2,8	3,3	4,1	2,1	3,1	1,9	1,7	2,1	2,1	
Бельгія	4,5	3,4	3,7	4,0	1,4	1,0	3,6	0,1	1,4	1,0	0,8	
Нідерланди	8,0	7,3	8,9	8,6	5,2	6,2	7,7	8,8	10,2	11,0	10,6	
Франція	0,5	-0,4	-0,6	-1,1	-1,4	-1,6	-1,7	-2,2	-2,9	-2,6	-2,3	
Ірландія	-1,8	-4,6	-5,3	-6,0	-6,4	-5,6	-0,5	-0,5	-1,2	3,4	3,5	
Італія	-0,5	-0,9	-1,6	-1,5	-2,9	-1,9	-3,5	-3,1	-0,4	0,9	1,8	2,2
Польща	-6,0	-3,1	-3,8	-6,5	-6,5	-3,3	-4,8	-4,8	-3,3	-0,5	-1,3	
Румунія	-8,4	-8,7	-10,5	-12,8	-12,6	-4,2	-4,6	-4,4	-4,3	-0,6	0,2	-0,5
Словаччина	-6,7	-8,6	-8,3	-5,6	-6,6	-3,4	-4,8	-5,5	0,2	0,7	-0,8	
Естонія	-12,7	-9,4	-15,2	-15,2	-8,3	2,4	1,9	1,5	-0,4	0,4	-0,4	1,4
Латвія	-12,9	-12,5	-21,4	-21,2	-12,7	7,9	2,1	-3,1	-3,5	-2,1	-2,0	-1,2
Литва	-7,4	-7,0	-10,1	-14,9	-13,2	2,1	-0,3	-3,8	-0,9	1,4	3,9	
Данія	3,5	4,2	3,2	1,4	2,7	3,3	5,7	5,7	5,7	7,1	7,7	
Норвегія	12,4	16,2	16,1	12,2	15,7	10,6	10,9	12,4	12,4	10,2	11,9	8,7
Фінляндія	5,8	3,2	4,0	4,1	2,7	2,0	1,4	-1,5	-1,9	-1,9	-1,2	
Швеція	10,0	7,1	8,4	9,0	8,5	6,7	6,7	6,0	6,5	5,5	4,2	4,9
Російська Федерація	6,7	11,1	10,0	7,2	4,7	2,2	3,7	4,9	3,3	1,2		
США	-5,0	-5,4	-4,2	-5,1	-5,4	-3,2	-3,3	-2,9	-1,6	-1,3	-1,1	
Великобританія	-1,8	-1,2	-2,3	-2,5	-3,6	-3,0	-2,8	-1,7	-3,3	-4,5	-5,1	-5,2
Австралія	-6,5	-5,8	-6,1	-6,7	-3,4	-5,0	-3,1	-3,3	-3,9	-3,3	-3,5	
Канада	0,5	-0,4	-0,6	-1,1	-1,4	-1,6	-1,7	-2,2	-2,9	-2,6	-2,3	
Ізраїль	1,9	3,5	4,7	3,2	1,5	3,9	3,5	2,6	1,6	2,9	3,7	4,7

Джерело: розраховано на основі даних [4]

Країни, що досягли успіху, проводили й проводять розумну політику щодо ощадливого використання всіх внутрішніх ресурсів з метою формування заощаджень і створення таким чином умов для інвестування. Ще вони вирізняються тим, що в них існують всебічна підтримка виробників й сприятливі можливості для їх діяльності, існує розуміння єдності всіх як єдиної спільноти.

У зв'язку з цим слід згадати деякі важливі настанови архітектора економічного відновлення повоєнної Німеччини Л. Ерхарда:

– не слід ставити питання «або споживання, або заощадження»; це необхідно вирішувати одночасно [10, с. 289];

– «Німеччина має майбутнє лише в тому випадку, якщо вона перебуває на гребені прогресу» [10, с. 289];

– «ми можемо проквітати тільки як народ загалом, в іншому випадку ми все програємо» [10, с. 364].

Одна з проблем України полягає у відсутності довгострокової стратегії збалансованого розвитку. Тому не розглядаються принципові питання про те, яким чином поділяється ВВП на чистий внутрішній продукт і частку ВВП, що спрямовується на відновлення виробництва (споживання основного капіталу), їх доцільні співвідношення, якого рівня досягли національні заощадження, якими вони мають бути для повноцінного відновлення тощо.

Висновки. Проведений макроекономічний аналіз заощаджень низки країн дає змогу зробити деякі висновки про стратегію їх розвитку та ризики, які можуть бути наслідком такої стратегії. На прикладі низки країн Південно-Східної Азії чітко простежуються висновки, що випливають із моделі Солоу, де норма заощаджень є ключовим фактором стійкості капіталомісткості, а її високий рівень дає змогу забезпечувати й високий рівень виробництва [1, с. 156].

Для України важливо перейти до політики підтримки заощаджень на досить високому рівні й створення привабливих умов для реінвестування виробництва, захищеності інвесторів, зокрема, через захищеність вартості їхніх активів в економічній системі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Менкью Н.Г. Макроекономіка / Н.Г. Менкью ; пер. с англ. – М. : Изд-во МГУ, 1994. – 736 с.
2. Макконел К.Р. Економіка / К.Р. Макконел, С.Л. Брю ; пер. с англ. – М. : Инфра-М, 2003. – 983 с.
3. фон дер Липпе П. Экономическая статистика: Статистические очерки. Том 1 Европейского центра повышения квалификации / П. фон дер Липпе. – Штуттгарт, Йена : ФСУ Германии, 1995. – 629 с.
4. National Accounts Statistics: Main Aggregates and Detailed Tables, 2015. Part I–V. – U.N., N.Y., 2016.
5. Ойкен В. Основы национальной экономики / В. Ойкен ; пер. с нем. – М. : Экономика, 1996. – 361 с.
6. Эрхард Л. Благосостояние для всех / Л. Эрхард [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://royallib.com>.
7. Тинберген Я. Математические модели экономического роста / Я. Тинберген, Х. Бос ; пер. с англ. – М. : Прогресс, 1967. – 175 с.
8. Кулик В.В. Оцінка ризику розвитку національної економіки як соціально-економічної системи на основі національних рахунків / В.В. Кулик // Економічна кібернетика: аспекти становлення і розвитку електронної економіки : збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Дніпро, 1–2 березня 2017 року). – Дніпро, 2017. – С. 162–167.
9. Кудін В.І. Зовнішньоекономічна діяльність як індикатор збалансованості національної економіки / В.І. Кудін, В.В. Кулик // Трансформація зовнішньої політики України в умовах нестабільності : матеріали науково-практичної конференції (м. Київ, 31 березня 2016 року). – К., 2016. – С. 80–83.
10. Эрхард Л. Полвека размышлений. Речи и статьи / Л. Эрхард. – М. : Руссико: Ордынка, 1993. – 608 с.